

כללים והערות בדרך עריכת הספר

א. קבלתי ממו"ז הגאון הגדול רבי מנצור בן שמעון זצוק"ל, מחכמי ורבני ישיבת המקובלים עוז והדר שע"י ישיבת פורת יוסף בירושלים העתיקה, שדרכם בלימוד העץ חיים היה בתחילה ללמוד את הפרק בפשט הדברים עם פירושו של הרב בית לחם יהודה, ואח"כ היו שונים פרקם ומעמיקים בדברי הרב עם פירושו של רבנו השמן ששון, והיו פותחים הציונים שציין במקומם, וכן קבלתי ממו"ר הגאון רבי מרדכי בן שמעון זצוק"ל דמרגלא בפומיא דמוהר"ר המקובל האלקי רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל בחשיבות לימוד השמן ששון, ושזה הדרך ישכון אור בלימוד העץ חיים ושעה"כ והסידור עם השמן ששון כסדר. ועי' מש"כ על ענין חיבוריו לקמן בסוף תולדות המחבר בעמוד מג ושם עוד כמה פרטים בדרכו של השמן ששון, והוא כעין מבוא לספר.

ב. כיון שלגודל ריבוי הציונים יקשה על המעיין לפתוח את כל המקומות שציין עליהם, ומה גם דפעמים יצטרך הלומד ללמוד פרק שלם כדי להבין את כוונתו ובפרט להמתחילים בחכמה, וכן רוב הציונים הם לא לפי הדפוסים המצויים כיום, לבד מהט"ס הנמצאים בציונים, ולכן רבים מהלומדים מדלגים על הציונים, וכמה מרגלאן נאבדים ולא משתכחין, ע"כ אמרתי הנה באתי במגילת ספר להביא כל לשונות הרב ושאר הציונים שציין רבנו זי"ע.

ג. הנה עצם הבאת לשונות המקבילים הוא פירוש בפנ"ע כנודע, דדברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, אמנם לאהבת הקיצור ושלא יכבד על המעיין לא הבאתי את כל הלשון שציין עליו כי יאריך הרבה ויכבד על המעיין, ובפרט במקומות שהדברים נכנסו דרך אגב ואינו עיקריות הסוגיא, אלא השתדלתי להביא את הנקודה שלענ"ד כיוון עליה [ובמקומות שההכרח להביא פרק שלם או רובו ציינתי על מקומו ולא הבאתי], ואף שיש תועלת בהבאת כל הלשון הנה ציינתי מקומו המדויק והרוצה יעיין במקומו, [ומ"מ בכ"מ שיש קשר לנושא בהמשך דברי הרב כתבתי וכו' ואם יש אריכות הרבה כתבתי יעו"ש עוד], אמנם אם ציין כמה לשונות המקבילים לענין אחד, בדרך כלל הבאתי את כולם דבכל לשון יש את חידושו כנודע. ובמקומות שכתבתי שהוא לשון המקביל, הכוונה שהוא ממש אותו לשון ולכן לא העתקתי, או פעמים שיש שם אריכות הרבה.

ד. ברבים מהמקומות לא ביארתי את הנקודה שרצה להוכיח או להביא בציון, כדי שלא יכבד על המעיין, ומה גם דבהרבה מהציונים הדברים מוכחים ופשוטים, ובמקומות דלא מבואר להדיא מה כוונתו, או במקום שכוונתו להקשות סתירה ושמועה אחרת בדברי הרב, או יישוב לקושיא שהקשה קודם לכן בכ"ז ביארתי הנלע"ד בקיצור, וכן במקומות שיש הרבה ציונים לדבר אחד ויש ביניהם איזה שינויים, ביארתי בס"ד החילוקים ביניהם.

ה. פעמים שבמקום שציין, הרב מאריך לבאר ענין אחד ולבסוף חוזר בקיצור ואומר ונחזור לענין וכו', הבאתי את הקיצור והרוצה יעיין בפנים באריכות וימצא שם חידוש.

ו. דרך השמן ששון לציין בראש הפרק לשונות המקבילים כלליים לכל הפרק והדפסתי קטע זה באות שונה במקומו בריש הפרק, ובדרך כלל לא הבאתי לשונם בשערי ששון, כיון שהוא לשונות המקבילים של כל הפרק, למעט במקום שיש בהם נקודות מסוימות שרצה לחדש ואינם נמצאים בהמשך הפרק שאז הבאתי הלשונות, ולפעמים כשנמצאים הדברים בהרחבה בהמשך הפרק ציינתי עליהם בתחילתו.

ז. כיון שלא זכינו לראות כתי"ק של השמן ששון, [פרט לביאורו על שער המצוות וישובים לקושיות חכמי המערב וחלק מן הסדור], ובכמה מקומות שנתקשנו בהם וניכר שיש ט"ס בהדפסה, ואין לנו דפוסים אחרים ויש ט"ס רבים, והוצרכתי להגיה הכל מסברא או בהשוואה ממקומות אחרים שדיבר בהם השמן ששון אותו ענין, ע"כ הדפסנו הכל לפי הדפוס המקורי שהדפיס המחבר, וכל התיקונים שהוא טעות דמוכה תיקנתי כפי המקובל בסוגריים עגולות ומרובעות כדי שלא תצא תקלה מתח"י ח"ו, [אא"כ הוא ט"ס פשוט ומוכח בשינויי אותיות תקנתי ישר כדי שלא להלאות המעיין בריבוי סוגריים]. ובמקום שהתיקון אינו ברור, או אם יש צדדים לצדד לא תיקנתי בגוף הספר אלא הערתי עליהם בשערי ששון, והנה סמוך להדפסה זימן הקב"ה לידי ע"י ישיבת אהבת שלום כת"י של הש"ש שישנו בספריית ראש הישיבה הגרי"מ הלל שליט"א והוא הערותיו בגליון הע"ח שלו, והכנסנו דבריו בשערי ששון במקומו. וגם תיקנו עפ"י הכת"י כמה ט"ס שהיו בציונים.

ח. עוד חשוב להודיע דיש הרבה דברים שנכנסו בסוגריים עגולות או מרובעות תוך דברי השמן ששון, [ובדפוס זה הדפסתי בדר"כ הכל בסוגריים מרובעות] וחלקם נכנסו שלא במקומם, ולפעמים באמצע משפט, וחלקם מוקשי ההבנה, הנה זאת למודעי שישנם חלק מהדברים שנכנסו בסוגריים שאינם מדברי השמן ששון, ואף שהוא עצמו הדפיס ספריו, נכנסו דברים שלא יצאו מקולמוסו, ואיני יודע מי כתבם, ואפשר שנתן לאחד מחכמי דורו לעיין בדברים והעיר הערות ונכנסו בדפוס. וחלקם ציונים על מה שכתב במקום אחר, או הערות על דבריו, ומאידך רוב הלשונות ודאי הם מדבריו, וישנם לשונות שיש להסתפק בהם, ואין לנו כתי"ק שנוכל לבחון הדברים, ומהדברים שודאי שלא יצאו מקולמוסו חלקם השמטתי וציינתי עליהם בשערי ששון, וכן העברתי חלק מהדברים שהובאו בסוגריים למקומם.

ט. עוד יש להעיר שישנם דיבורים בש"ש שלא באו כסדר לשון הרב אם בע"ח או שעה"כ ושאר שערים, וע"כ בכל הדיבורים שמסודרים באותיות לא שיניתי סדר האותיות, ורק ציינתי בראש הדיבור בכוכב * להורות שאינו כסדר, אך במקום שאין אות בראש הדיבור וכגון שמתחיל מ"ש וכו' שיניתי סדר הדיבורים כסדר הע"ח או שאר לשונות הרב, כיון

שראיתי בכתי"ק על שער המצוות שיש דברים שהוסיף אח"כ שלא כסדר כתיבתו, וכתב במקום שנשאר פנוי בדף ולכן יצא הסדר שונה. [ואולי לכן גם אינו מסודר באותיות], וע"כ החזרתי אותם למקומם. [דידוע שהש"ש לא כתב ספרו כסדר אלא כדרך לימודו ונכתב בכמה פעמים ולא בפ"א ולכן פעמים שיש ג"כ כפילות בציונים]. ולכן פעמים שמצינים לש"ש באות פלוני בד"ה מ"ש, בדפוס זה יכול להיות שדיבור זה באות שלפניה או אחריה.

י. כל לשונות רבינו האריז"ל או הרש"ש הובאו באות עבה כדי שיהא ניכר לשונותם.

יא. לשונות הרב שהעתיק הש"ש וכן הלשונות שבראשי הדיבורים, לא תמיד תואמים לגמרי ללשונות הרב המודפסים לפנינו, וכשיש שינוי משמעותי תיקנתי בסוגרים עגולות ומרובעות כמקובל, או שצינתי עליהם במקומם, וכשאין שינוי משמעותי בדרך כלל השארתי כפי שהיה כתוב.

יב. תוך עסקי בקודש הבאתי מה שדנו המפרשים שבאו אחרי הש"ש בדבריו, או ישובים נוספים לקושיות שהקשה, או לפעמים כתבתי מה שנלע"ד בדברים, ונתבאר בהקדמה. וגם בזה שהבאתי במקום שאפשר להביא בקצרה הבאתי, ובמקום שהדברים סובלים אריכות ציינתי לדבריהם. [והנה המפרשים הדנים בדברי הש"ש שהבאתי הם מדברי השם משמעון, ולשם שבו ואחלמה, ובית לחם יהודה, וכרם שלמה, ואיפה שלימה, וריח ליצחק, ובאתי לגני ושרשי הים ועוד. וגם זיכני השי"ת למצוא כמה כתבי יד מגדולי המקובלים והכנסתי מדבריהם בשערי ששון. וראשון בקודש הלא הוא כת"י של רבי אברהם גלאנטי מגדולי מקובלי דמשק שכתב ספר שלם על ע"ח וברובו סובב הולך ע"ד הש"ש והוא חלק מספריו אגן הסהר והדפסנוהו בנפרד בסוף כל כרך השייך לו. וצינתי בתוך דברי הש"ש באותיות תוך שני חצאי לבנה לפי סדר אותיות אגן הסהר להורות ששם מדבר ע"ד הש"ש. ועשיתי בס"ד ביאור ע"ד ויישובים להשגותיו ע"ד הש"ש וקראתי בשם שערי הגן. ועוד הבאתי מגליונות מוהר"י פת"א וגליונות הרב באתי לגני ועוד כת"י של כמה חכמים שנסובו דבריהם ע"ד הש"ש והכנסתי במקומם בשערי ששון. ומה שהבאתי בשם גליונות הרמ"ע הוא מגליונות רבי מרדכי עטיה שכתב בגליון הש"ש אלפי ציונים והארות שנעזרתי בהם בכמה מקומות].

יג. כיון שיש כמה ר"ת זהים, הדפסתי בכל הספר באופן זה. הרש"ש הכוונה לרבינו הרש"ש, הרב ש"ש הכוונה הרב שמן ששון, ש"ש - שמן ששון, שע"ש - שערי ששון.

יד. עוד יש להודיע ציוני הדפים שהש"ש ציין עליהם שברובם אין סדר הדפים כפי הדפוסים המצויים כיום, וע"כ ציינתי את הדפים כפי הספרים המצויים כיום, והוא ברובם הדפוס האחרון שהודפס בירושלים עם הגוב"י, והם כפי סדר זה וזה הקדוש מנטובה שי"ח וליורנו תרי"ח ווילנא תרע"א. תיקוני הזוהר קושטא ת"ק. וזהר חדש ליוורנו תרכ"ו. עץ חיים ונהר שלום ירושלים עת"ר. שער ההקדמות ירושלים תרס"ט. שער

מאמרי רשב"י ירושלים תרנ"ח. שער הפסוקים ירושלים תער"ב. ספר הליקוטים ירושלים תרע"ג. שער המצוות ירושלים תרס"ה. שער הכוונות ירושלים תרס"ב. שער רוח הקודש ירושלים תרל"ו, והוא הנדפס יחד עם היום"ד. שער הגלגולים ירושלים תרס"ג והודפס כפי אותם דפים של ירושלים תרכ"ג שציין עליהם הש"ש. פרי עץ חיים דובראוונא תקס"ד, והוא הדפוס שלמד בו הלשם ועליו הגיה הערותיו. עולת תמיד ירושלים תרס"ז. מבוא שערים ירושלים תרס"ב. אדם ישר קראקא תרמ"ה. ארבע מאות שקל כסף קראקא תרמ"ו. ספר הגלגולים פרמישלא תרל"ה. שער היחודים בראדי תרט"ו. ליקוטי תורה וילנא תר"מ. דברי שלום ירושלים תרמ"ד. ועוד יש לציין דלשונות הסידור שהבאתי בד"כ הם מסידור היר"א.

טז. עוד יש לציין שספר אוצרות חיים שמציין השמן ששון בכל ספרו אינו ספר אוצרות חיים שלפנינו הנדפס עם האש"ל, ואינו ספר מקורי אלא מלוקט רובו מלשון מב"ש, עם השלמת החלקים החסרים מתוך ספר אוצרות חיים המקורי, כמו שציין הש"ש עצמו ברפ"ד דשער הנקודים, ונדפס בשנת תר"ט בליוורנו. וע"כ לא הבאתי לשונו כיון שבד"כ מציין יחד גם לשון המב"ש והוא אותו הלשון.

טז. עוד מביא הש"ש הרבה הגהות בשם נ"ב בלא להזכיר שמם, ומקורם בעץ חיים הנדפס בירושלים תרכ"ו, ושם כתוב שמקור ההגהות אלו הוא מהרדב"ש ומוהר"י קלאמרו, וברובם הביאם הגוב"י בע"ח שלפנינו.

יז. מפתח לאלפי ערכים וענינים המובאים בש"ש על הע"ח יודפס בעזה"י בחלק האחרון על הע"ח. ומפתח ערכים וענינים על כל עניני הכוונות המובאים בש"ש ופתח עינים יודפס בעה"י בחלק האחרון שעל שער הכוונות ופתח עינים.

יח. למותר לציין שכל מה שכתבתי אם בהבאת לשונות הרב ולומר שזה כיון הש"ש, או שאר הדברים שכתבתי, הכל לפי הנלע"ד, ואפשר שכוונות השמן ששון היה באופן אחר, או שהיה ט"ס בציון, וכבר חשבתי למשוך ידי דמי אנכי שאכתוב הבנתי בדברי הש"ש, אולם נועצתי עם מו"ר הגאון רבי מנצור בן שמעון זצוק"ל, וכן עם מו"ר הגאון רבי מרדכי בן שמעון זצוק"ל, וחזקו ידי על החיבור, ואמר מו"ר שדי שאודיע בהקדמת הספר, והכל נכתב בדרך אפשר, והמעין יבחר, ואם שגייתי אתי תלין משוגתי. והכל ליקבה"ו וכפי מש"כ הגר"ח בהקדמתו לעוד יוסף חי ופי כפיו וכו'. ואפתח פי בתפילה ש'תשמיעני ששון' ולא אכשל בהבנה ולא אומר על קו ימין שהוא שמאל ולא על שמאל שהוא אמצע וכו'. ולא אכשל בדבר הלכה בסדר הכוונה, וישמחו בי חברי, להגדיל תורה ולהאדירה.